

1415

KUNST

| NORDENS LEDENDE KUNSTMAGASIN |
NR 1 2014 – ÅRGANG 61 – KR 95

KAREN
BIT VEJLE

Papirkunstner i verdensklasse

ANTONY
GORMLEY

Skulptør med mennesket som prosjekt

CHRISTOPHER
RÅDLUND

*Romantisk billedkunst i
postapokalyptiske landskap*

JOHS BØE'S USKARPE VERDEN UNNI ASKELAND MED EKSISTENSIELL VIDEOKUNST
VANESSA BAIRD HAR ILLUSTRERT BARNEBOK **NY SPALTE: LISTEN ANBEFALER**
STREET ART I NEW YORK CITY 200-ÅRSJUBILEUM FOR ADOLPH TIDEMAND
FOTOKUNST AV HØY KVALITET I SHOOT GALLERY **LARS ELTONS KUNSTANMELDELSER**
JUBILANTEN JAN BAKER EKEBERGPARKENS UTVALGTE PÅ KUNSTMESSE I DUBAI

Jeg ble en skikkelig nerd. En klippenerd. Jeg tilbrakte hele ungdomstiden min med å klippe.

KAREN BIT VEJLE

TRONDHEIM (KUNST): Å komme inn i Karen Bit Vejles hjem i Trondheim er en momentant skuldersonkende opplevelse. Det er noe med alt det hvite. Snoen utenfor, de hvite veggene, det hvite papiret som er diskret til stede hvor hen man snur seg. Duften av nybakte rundstykker og deilige oster hun har satt frem. Gjestfriheten, elegansen og entusiasmen.

Før vi har rukket å sette oss, begynner hun rolig å fortelle. Om det å være i fronten for en ny kunstform, om design, og om at noen ganger kan en tragedie være en velsignelse i forkledning. Om Kina, og tilgivelse, om ballerinaer og om en film som er under produksjon.

Men la oss begynne med begynnelsen. Med Danmark, *gækkebrev* og H.C. Andersen. Og en ung jente som kommer tilbake fra Tivoli i København og har fått en åpenbaring.

– Bit, kan du fortelle om turen din til Tivoli i København og hva som skjedde med deg der?

– Ja, det kan jeg, men først vil jeg fortelle deg om noe annet. En dansk tradisjon som er over to hundre år gammel.

Bit snakker mykt dansk, ispedd trønderske uttrykk. Hun fortsetter. – *Gækkebrev* er en påsketradisjon der dansker klipper brev av papir. I brevet står det gjerne et lite dikt, og det viktige er at avsenderen holdes hemmelig. I stedet for navnet sitt setter man en prikk for hver bokstav. Hvis den som får brevet ikke kan gjette hvem avsenderen er, er han et påskeegg skyldig. Eller et kyss, hvis det er å foretrekke. Litt som valentinkortene.

– Så det var egentlig med *gækkebrev*ene det begynte?

– Å klippe *gækkebrev* er noe alle danske barn gjør, og jeg var nok ekstra flittig med mine brev. Det var noe med å brette sammen et helt vanlig stykke papir, lage noen klipp, og så, når man brettet det ut igjen, åpnet det seg et lite kunstverk, en liten fortelling om du vil. Det fascinerte meg stort. Men det var altså på Tivoli i København jeg hadde en helt skjellsettende opplevelse.

Bit smiler. – Jeg var 16 år og kanskje mest opptatt av å se på kjekke gutter da jeg plutselig fikk øye på en mann som klippet de mest fantastiske figurer i papir. Jeg ble dypt fascinert av at det gikk an å skape et så naturtro portrett av et menneske i papir. Så da jeg kom hjem, gikk jeg rett i min mors broderiskuff og tok ut en liten saks, satte meg ned og begynte å klippe.

– Og siden har du klippet?

– Ja, siden den dagen har jeg klippet. Først enkle mønstre, men så utvidet jeg mitt klippeunivers litt etter litt. Alt jeg kan, har jeg lært meg selv.

Hun ler. – Jeg ble en skikkelig nerd. En klippenerd. Jeg tilbrakte hele ungdomstiden min med å klippe. Det var et sted der tanker og drømmer fikk fritt spillerom. Etter hvert som jeg ble flinkere, ble mønstrene mer intrikate og papiret større. Jeg investerte min livserfaring, kunstopplevelser og glede inn i papirklippene. Papirkunst ble min lidenskap. Den ble en del av meg selv.

– Men du viste det ikke til noen?

– Nei, papirkunsten holdt jeg for meg selv. Jeg syntes rett og slett det var litt pinlig. Men da jeg var 18 år, dro jeg til Hans Christian Andersen-museet, og der fikk

KAREN BIT VEJLE (F. 1958)

→ Autodidakt psaligraf.

→ Psaligrafi er kunsten å klippe bilder av papir.

→ Begynte å klippe for alvor som sekstenåring.

→ Fra 2011 har hun arbeidet utelukkende som papirkunstner.

→ Debututstillingen, *Med saksen som pensel*, er siden 2008 vist i flere museer og gallerier i Norden.

→ Har hatt en rekke designoppdrag, blant annet for Georg Jensen, Porsgrunds Porselænsfabrik, Røros Tweed og Hermès.

→ Er aktuell med: Utstillingen *Scissors for a Brush* i USA i 2013 og 2014.

→ Utstillingen *Paper Dialogues* åpner i Beijing i Kina, november 2014. Der skal hun stille ut sammen med papirkunstneren Xiaoguang Qiao.

jeg en ny åpenbaring. Det de færreste vet, er at H.C. Andersen var en papirkunstner av ypperste klasse. Da jeg så utstillingen av hans papirkunst, ble jeg igjen dypt fascinert. Hans rike billedverden og historiene som var vevd inn i bildene hans, satte i gang en ny prosess hos meg.

– Ja, det er mange fortellinger i bildene dine.

– Nesten alle mine papirklippinger har en historie eller et budskap. Enten de er historiske eller det er mine egne historier jeg klipper inn i papiret.

– Men så begynte du å studere litteratur og kommunikasjon på universitetet i Aalborg?

– Ja, men jeg klippet likevel hele tiden. Da jeg skrev et essay om Astrid Lindgren, klippet jeg svarte papirsilhouetter for å illustrere oppgaven. Disse sendte jeg til forfatteren, og hun ble henrykt. Det betydde veldig mye for meg.

Så møtte Karen Bit Vejle en norsk mann, professor Arnulf Kolstad, og sammen bosatte de seg i Trondheim. De giftet seg og fikk tre barn. Karen forlot sitt liv i Danmark, men i kofferten lå hennes trofaste saks.

I Norge begynte et travelt liv med barn og jobb. Først jobbet hun ved Ringve Museum i åtte år, siden som journalist i NRK, der hun ble prosjektleder for populære programmer som *Tore på sporet*. Hele tiden klippet hun.

– Papirklippingen ble min rekreasjonstid. Der samlet jeg krefter og fikk ladet opp mine mentale batterier. Dette var noe jeg kun gjorde for min egen gledes skyld. Og derfor var det heller ikke noe behov for å vise dem til noen utenfor familien. Jeg synest det rett og slett var litt

pinlig at et voksent menneske skulle holde på med noe sånt. Alt jeg laget ble lagt under mine store persiske gulvtepper til oppbevaring. Der lå de trygt og flatt.

Og der hadde de blitt liggende, hadde det ikke skjedd et vendepunkt i Karen Bits liv.

– Du ble veldig syk?

– Ja, jeg fikk diagnosen ME (kronisk utmattelses-syndrom). Det var grusomt. Jeg klarte ingen ting lenger. I perioder var jeg så syk at jeg knapt klarte å bevege meg. Det var virkelig helt forferdelig. Jeg er fremdeles ikke frisk, men jeg har blitt bedre. Og jeg har lært meg å håndtere sykdommen.

– Men midt i mørket var det et lys?

– Ja, det var helt tilfeldig. Det var en kollega fra NRK som var innom på besøk. Da hadde jeg akkurat sittet og klippet, så det lå papirrester på gulvet. Min kollega lurte fælt på hva dette var, og da måtte jeg jo forklare. Jeg dro opp mitt persiske teppe og viste ham hva jeg hadde holdt på med de siste tyve årene.

Bit ler. – Han ble mildt sagt overrasket over det han fikk se. Store klipp som hadde ligget der under føttene våre i alle disse årene. Der og da ringte han til Nordensfjeldske Kunstindustrimuseum i Trondheim. Og der kom mitt vendepunkt. Plutselig klippet jeg ikke lenger bare for meg selv. *And the rest is history*, som man sier. Bit fikk umiddelbart tilbud om å stille ut på Kunstindustrimuseet i Trondheim. Og ikke bare om å stille ut, men å ha en separatutstilling der i 2008. Publikums-mottagelsen var overveldende. Folk var fascinert og betatt. Bit fikk masse oppmerksomhet i media. Dette

KARSEN som har vært Karen Bit Vejles faste fotograf i nesten 40 år. Foto: Bjørn Wad.

var noe helt nytt for kunstverdenen, selv om man ante at papirklippekunst hadde lange tradisjoner. Publikum ville ha mer, og ikke bare i Norge.

Så ble det planlagt en turné i Skandinavia.

Jeg fikk med et team med fantastiske medarbeidere. Sissel Guttormsen, direktør for Rockheim, ble kurator for utstillingen. Musikkerne Jon Pål Inderberg og Henning Sommerro komponerte et helt nytt musikkstykke som ble fremført i utstillingslokalet. Musikken er komponert for saksofon, og sammen med saksofonen hører man lyden av en saks som klipper. Det lyder helt spesielt og helt fantastisk.

Og siden 2008 har Bits papirkunst vært på turné. Ikke bare i Norge og Skandinavia, men også i USA. I 2015 er det planlagt en utstilling i toneangivende TODAY ART MUSEUM i Beijing. Men for vi snakker mer om utstillingen i Kina, viser Karen meg bilder av arbeidet som var med på turné.

Her er et verk jeg klippet da jeg ble valgt som festivaalkunstner for Roros kammermusikkfestival i 2008. Verket er en tolkning av Dmitri Sjostakovitsjs *Pianotrio nummer 1, opus 8*, som han komponerte i 1923.

Bit viser meg foto av et dels abstrakt, dels naturalistisk bilde. Man ser en hånd som spiller på strenger, trær og fugler som symboliserer forholdet mellom det jordiske og det spirituelle. To av de ni musene i miniatyr spiller harpe og fløyte. Men først og fremst ser man

en eksplosjon av lyd. Toner som snirkler seg, komposisjoner som trekkes sammen i rytmer, temaer, modulasjoner. Så eksploderer alt i tusen stråler bortover et papirverk som måler ikke mindre enn 5 meter i lengden.

Hvordan lager man et bilde av lyd på denne måten?

Det var litt av en utfordring. Og en krevende prosess. Jeg gikk med Sjostakovitsjs pianotrio på øret i to måneder. Jeg hadde det på øretelefoner og lyttet konstant. Til slutt kjente jeg stykket så godt at det ble en del av meg. Så studerte jeg partituret, så hvordan stykket var bygd opp. Og så dro jeg inn elementer fra historien. Det viser seg at stykket er laget på bakgrunn av en sommer komponisten tilbrakte ved Svartehavet som 17-åring. Der møtte han sin første kjærlighet.

En annen kjær og tilsynelatende skjør person som er sentral i Bits kunst, er Bulldog-ballerinaen. Tilsynelatende skjør, for selv om denne unge piken er både vakker og laget av papir, er hun en fighter.

Kan du fortelle om henne?

Bit får straks et både intenst og stolt blick.

Bulldog-ballerinaen er en helt spesiell ung dame. Hun er symbolet på den styrke og kraft som alle mennesker bærer i seg, men som vi kanskje ikke alltid vet vi har. Og fordi vi ikke utforsker vårt fulle potensial, kan vi gå glipp av mye ved oss selv. Jeg er veldig opptatt av Søren Kierkegaard og hans filosofi. Om hvordan hver enkelt av oss må ta ansvar for vårt eget liv og

1 DEN FEM METER lange fresken som Bit klippet i 2008 da hun ble valgt som festivaalkunstner for Roros kammermusikkfestival. Verket er en tolkning av Dmitri Sjostakovitsjs *Pianotrio nummer 1, opus 8*, som han komponerte i 1923. Foto: Helle S. Andersen.

2 BULLDOG-BALLERINAEN skal symbolisere den styrke og kraft alle mennesker bærer i seg. Hun er en fighter.

3 PISTOLEN er symbolet på målrettethet. Sikt nøye og skyt med full kraft!

4 MANDELAS fangenummer står for tilgivelse. Foto: Bjørn Sigurd Hove.

Bulldog-ballerinaen minner oss på at vi må ta ansvar for vårt eget liv og leve det fullt ut.

KAREN BIT VEJLE

leve det fullt ut. Og det er det min Bulldog-ballerina er her for å minne oss på. Hun er en generøs, tilgivende og tøff pike som vet å bruke de redskapene hun har for hånden. Som en pistol (sikt og skyt mot dine mål!) eller ballerinaen som holder i ankeret (gi aldri opp håpet!) eller hun som holder i tallet 46664, Nelson Mandelas fangenummer (lær deg å tilgi!).

Et annet av dine verk som er veldig oppsiktsvekkende formmessig, og som har den fantastiske tittelen Franks syn på saken den dagen H.C. Lumbye, 69 fugler og en del andre, uten tillatelse slo seg ned i det royale tre. Hva slags verk er dette?

Det var et bestillingsverk til Royal Cafe i København, og ble skapt mens jeg lyttet til *Champagnegaloppen* av den danske komponisten H.C. Lumbye. Det er en meget besynderlig historie om den lille musen Frank som en morgen våkner og ser at treet hans er blitt invadert av 69 fugler, fire biler, de tre vise menn på kamel, en uanstendig apekatt, en kaffekanne, komponisten H.C. Lumbye og enda noen fler.

Og en kråke?

Ja, det er kråken Oskar von Bülow. Han er en meget stolt kråke og syntes han var altfor fin til å være med i dette bildet. Så jeg måtte love ham å legge bladgull på vingen hans. Det er derfor han er den eneste på bildet som er dekorert.

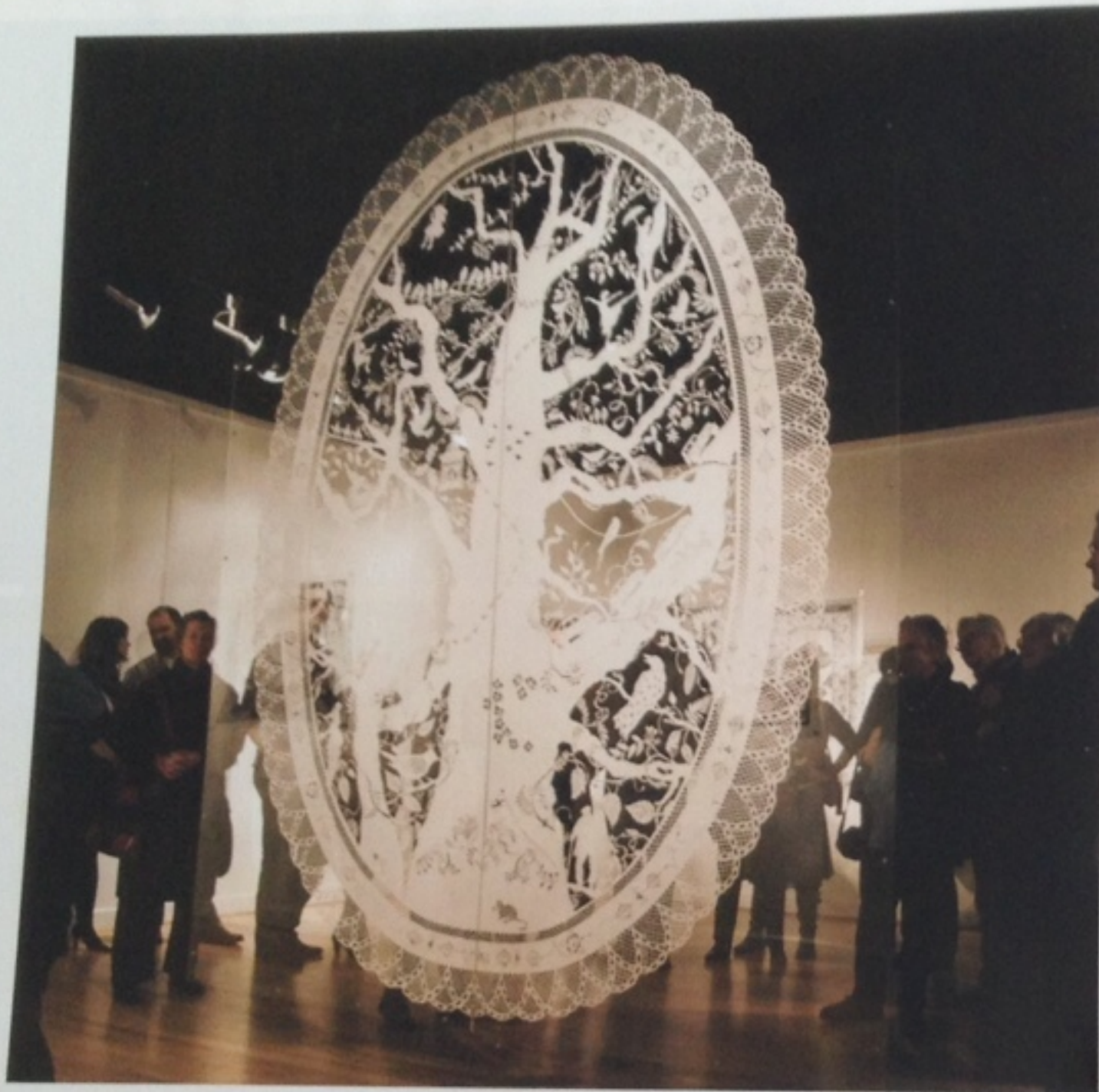
Kommer fortellingene til deg mens du klipper?

Både ja og nei. Et papirklipp må komponeres nøye på forhånd, så jeg kan ikke plutselig finne på nye elementer underveis, men historiene knyttet til de forskjellige elementene i bildet kan komme mens jeg jobber. Selve ideene til bildene kommer om kvelden, rett før jeg skal sove. Da ligger jeg og komponerer, tenker ut mønstre og historier. Et sted der mellom drøm og virkelighet oppstår bildene mine.

Det er kanskje noe drommeaktig over det Bit skaper, men hun har også en veldig prosaisk side. En dame som setter seg store mål, og gjennom metodisk jobbing når dem. Bit viser meg en presentasjon av hvordan hun ser sitt arbeid. Frem på dataskjermen kommer det et bilde av et tog. Hun peker på lokomotivet.

Dette er motoren i prosjektet mitt. Den som driver

1 VERKET Franks syn på søken den døgen H.C. Lumby, 69 fugler og en del andre, uten tillatelse slo seg ned i det royale tre handler om da den lille musen Frank fikk sitt hjem invadert av ubudne gjester. Et bestillingsverk til Royal Cafe i København.

2 I 2012 fikk Bit i oppdrag å lage utsmykning for det kjente motehuset HERMÈS til deres butikker i Oslo og København. Her i Nedre Slottsgate i Oslo.

3 I 2008 ble Bit kontaktet av Porsgrunds Porselænsfabrik, og siden har hun designet dekor for flere av deres porselensprodukter. Foto: Øystein Orderud.

4 FOR ÅGE Aleksandersen har hun laget et eget våpenskjold som han nå benytter som turnésymbol.

alt fremover, og hvis oppgave er styrke og skapekraft. Så har vi vogn nummer en. Det er mine bilder som er laget for kun å nytes på en utstilling. Det er de store monumentale verkene som reiser verden rundt og forhåpentligvis gir folk en opplevelse av noe helt spesielt. Jeg ikke kan selge noen av de psaligrafiske originalverkene enda; det vil være som å sage over grenen jeg sitter på. Verkene tar så enormt lang tid å lage at jeg ikke vil rekke – i min livstid – å lage ny utstilling.

– Men jeg, som alle andre, må tjene penger for å leve.

Hun peker på skjermen igjen. – Det er her den andre vognen kommer inn i bildet. Den symboliserer design. Det er også en vesentlig side av min virksomhet.

I 2008 ble Bit kontaktet av Porsgrunds Porselænsfabrik, og siden har hun designet dekor for flere av deres porselensprodukter. Så var det Roros Tweed som ville samarbeide med henne, og i 2009 var en kolleksjon av pledd med Bits mønstre klar.

Flere etablerte institusjoner har villet bruke Bits kunst i sitt varemerke. I 2012 fikk hun i oppdrag å lage utsmykning for det kjente motehuset HERMÈS til deres butikker i Oslo og København. Og dekorasjoner til interiøret i Hilton hotel i Danmark. For Åge Aleksan-

densen har hun laget et eget våpenskjold som han nå benytter som turnésymbol, og som var gjengitt på coveret på platen han ga ut i forbindelse med sin 50-årsdag. Og ikke minst har hun begynt å samarbeide med det kjente danske designmerket Georg Jensen. Der jobber hun med de beste formgivere. Sammen former de produkter av Bits klipp. Hun peker på bordet. Der har Bits skjøre papirkunst blitt omformet til to vakre telysholdere i stål.

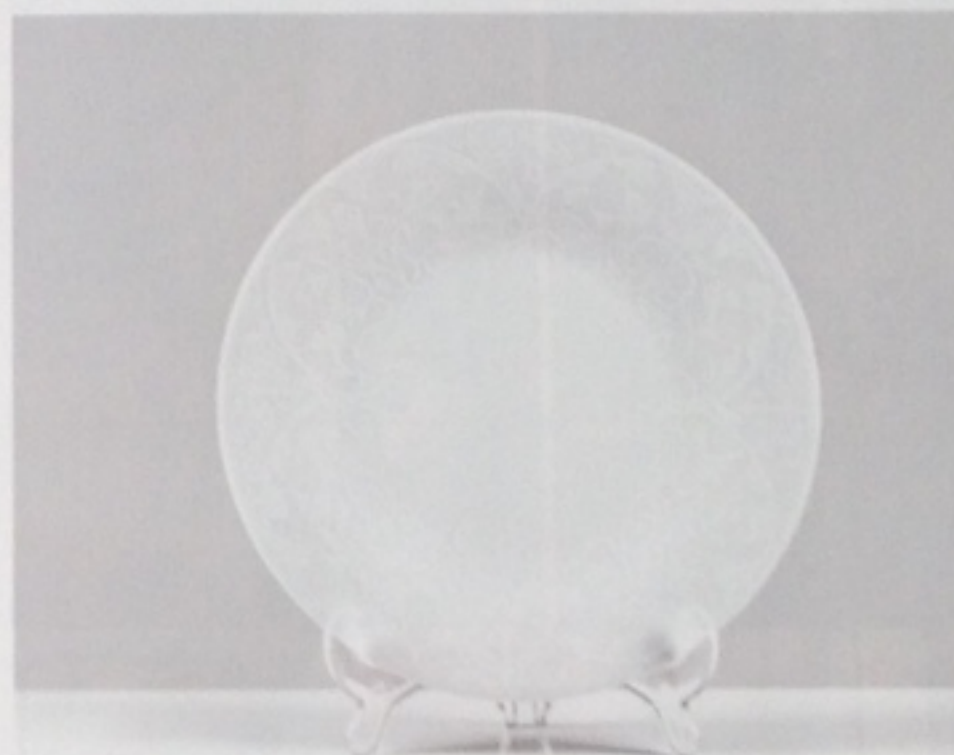
Bit forteller ivrig: – Nå har investorer og den tidligere sjefdesigneren hos Georg Jensen vist interesse for mitt arbeid. Sammen ser vi på mulighetene for å lage et varemerke ut av Karen Bit Vejle. Der skal vi skape konsepter innenfor design og kunst. Det er utrolig spennende.

Noe annet veldig spennende er utstillingen i Kina, som har fått navnet *Paper Dialogues*. Der skal hun stille ut sammen med papirkunstneren Xiaoguang Qiao. Han er professor ved China Central Academy of Fine Arts, og er en stor tilhenger av Karen Bit Vejles kunst.

– Kina er jo papirkunstens hjemland, sier Bit. – En tradisjon de har holdt ved like helt fra papiret ble oppfunnet for over to tusen år siden av Cai Lun i det østlige Han-dynastiet. Så det er på mange måter som å komme

2

3

4

hjem med min kunst. Vi holder på å lage en utstilling der dragen skal stå i sentrum. Dragen er jo selve symbolet på Kina, og rundt dette bildet spinner vi våre egne tolkninger. Xiaoguang Qiao skal klippe et bilde som blir over ni meter langt. Noe som er en bragd i seg selv. Han skal fylle det med bilder som symboliserer dialog.

Bit smiler. – Jeg grublet lenge på hva jeg skulle lage. For det måtte da bli noe annet enn hans ni meter lange freske. Jeg føler det ville vært uhøflig å komme med et klipp som var ti meter langt! Så jeg måtte finne på noe helt annet. Og da slo det meg. Han lager dragen. Altså Kina. Tradisjonen og historien. Da kunne jeg lage det som kommer etter. Altså neste generasjon.

Bit reiser seg, og jeg følger etter. Sammen går vi bort til veggene der papirkunst under arbeid henger. Og der er de. Tre store, ovale papirark der man allerede aner konturene av intrikate historier.

– Jeg lager drageeggene. Hun viser ivrig. – Til sammen skal det være syv egg. Tre som representerer fortiden, tre som representerer fremtiden, og ett 3 meter høyt og 2,5 m bredt drageegg som representerer nåtiden. I hvert av eggene klipper jeg inn symboler på dialog, tilgivelse og håp. Ting som er sentrale i min måte å tenke på kunst. Det er helt essensielt for meg at bildene mine har en dypere mening.

Hun ser alvorlig på meg.

– Jeg driver ikke med kos.

Det går mot slutten av intervjuet med Karen Bit Vejle. Jeg er i ferd med runde av setningene, pakke vesken og sjekke flytider da det plutselig slår meg: Jeg har ikke sett saksen. Dette lille broderiverktøyet som Bit lånte av sin mor for nesten førti år siden, og som siden har vært med på å skape kunst av unik karakter. Og litt må ha tenkt det samme, for før jeg rekker å spørre, reiser hun seg, henter en blå porselensboks og setter den nesten andektig foran meg. Hun tar ut tre små sakser. To nye og en gammel. Først viser hun meg de nye.

– Disse holder jeg på å teste ut. Ser om de kan være verdige etterfølgere til den jeg fikk av min mor. Den begynner jo å bli veldig gammel.

Hun rister på hodet: – ... men de holder ikke mål.

Så viser hun meg saksen som har vært med på å skape fantastiske kunstverk gjennom førti år. Liten og grå, og veldig vakker.

– Hvordan holder du den skarpt? Jeg antar du sliper dent?

– Nei, faktisk aldri. De sies at hvis man holder saksens skrue mot hjertet når man klipper, så sliper saksen seg selv. Og det stemmer.

Jeg har lyst til å spørre om en demonstrasjon. Jeg har lyst til å se hvordan hun klipper, men jeg er redd for å virke uhøflig. Som om jeg tror det bare er å klippe litt i et ark. Man spør jo ikke en maler om å vise noen strøk. Så i stedet spør jeg:

– Hvordan gjør du det, med papir av så store dimensjoner?

– Jeg lager noen hjelpelinjer, en midtakse og noen linjer som deler inn bildet. Alt er planlagt og komponert ferdig i mitt hode. Så klipper jeg helt metodisk etter det jeg har bestemt. Og når jeg kommer dypt innover i bildet, krøller jeg papiret forsiktig inn i hånden. Og slik blir de skapt, bildene mine.

– Men hva om du klipper feil?

Karen Bit Vejle smiler. – Jeg klipper ikke feil. Ikke nå lenger. ☺